

Ú v o d k matričním inventářům

Církevní a jiné matriky byly na podkladě zákona č. 268 Sb. z roku 1949 převzaty s platností od 1. ledna 1950 matričními odděleními, která byla zřízena pro několik obcí u střediskového místního národního výboru. Staré matriky, do nichž bylo zapisováno zhruba do roku 1870, byly pak matričními úřady odevzdány tehdejšímu krajskému archívům. Stanovený časový mezník nebyl v praxi dodržen, neboť záleželo na pracovnících pověřených svozem matrik, jak si předpisy vyloží. Takto mnohde došlo ke značnému překročení uvedeného limitu. O rok později byly krajským archívům odevzdány i přílohy k matrikám, a to až do roku 1949 včetně. Archívy převzaly postupně i opisy (duplikáty) matrik, prakticky jen římskokatolické církve, které byly podle provenienčních zásad zařazeny k fondům institucí, u nichž byly přechovávány. V Jihomoravském kraji byla to pro obvod brněnského biskupství E 82 Biskupská konsistoř Brno. Zhruba třetina kraje náleží olomouckému arcibiskupství, a proto příslušné opisy je nutno hledat v pobočce opavského státního oblastního archívu v Olomouci, Wurmova 11. Převzaté opisy v době, kdy je psán úvod, sahají do roku 1900.

Takto vznikl ve státním oblastním archívu v Brně jeden z jeho nejvýznamnějších fondů, badateli ze všech nejčastěji využívaný, sbírka matrik. Dnešní její rozsah je určen obvodem Jihomoravského kraje, který vznikl roku 1960 sloučením části pěti bývalých krajů Brněnského, Gottwaldovského, Jihlavského, Olomouckého a Pardubického. Fond E 67 Matriky zrcadlil a částečně ještě zrcadlí způsob vzniku tím, že matriky prvních tří krajů byly uspořádány samostatně a měly odpovídající sigly B, G a J. U matrik zbylých dvou částí byla zachována manipulace příslušných státních archívů.

Archivní správa nařídila, aby při delimitaci matrik byly u hraničních okresů respektovány obvody státních archívů bývalých krajů. Proto územní rozsah naší sbírky matrik původně neodpovídal obvodu Jihomoravského kraje. Teprve když opavský státní archív požádal z prostorových důvodů roku 1976 náš archív, aby převzal matriky z okresu Prostějov, uložené dosud v Olomouci, došlo na poradách ředitelů státních archívů k jednání, na nichž se roku 1978 upustilo od dřívějšího principu rozdělení a územní rozsah sbírky se přizpůsobil dnešním platným krajským hranicím.

Ale i tak by bylo mylné předpokládat, že ve státním archívu v Brně jsou uloženy matriky všech obcí Jihomoravského kraje. Princip rozdělovat matriky podle sídla instituce, v níž byly psány, znamená, že mnohé obce mohou mít matriční zápisy v knihách uložených mimo náš kraj. Je to případ zvláště častý u těch církví, jejichž správní jednotka (farní úřad, farní sbor) měla velmi značný územní rozsah. Jde o církve evangelické, československou a pravoslavnou. Rovněž územní rozsah tzv. bezkonfesijních matrik se řídil obvodem bývalých politických okresů.

V převzatém materiálu převažují matriky římskokatolické církve. Proto aspoň u nich vyjmenovat případy nesouladu s krajskými hranicemi má praktický význam. Uvádím příslušný kraj, sídlo instituce a obce z Jihomoravského kraje, patřící k faře.

Jihočeský kraj

Brněnská diecéze:

fara Dešná:	Lovčovice, Menhartice, Bačkovice
Staré Hobzí:	Panenská
Horní Slatina:	Chotěbudice
Budeč:	Lomy, Radkovice, Knínice, Bohusoudov (Osoudov)

Českobudějovická diecéze:

fara Počátky:	Jihlávka, Horní Dubenky
Horní Cerekev:	Bezděčín
Nový Rychnov:	Milíčov, Hojkov
Vyskytná:	Opatov

Východočeský kraj

Královéhradecká diecéze:

fara Šlapanov:	Kamenná, Nové Dvory
Přibyslav:	Nové Dvory
Havlíčková Borová:	Vepřová (část)
Korouhev:	Sedliště, Trhonice
Svojanov:	Jobova Lhota

Brněnská diecéze:

fara Bohuňov:	Horní Poříčí, Veselka
Bradlné:	Stvolová, Skřib, Vlkov

Olomoucká diecéze:

fara Jaroměřice:	Úsobrno
------------------	---------

Severomoravský kraj

Olomoucká arcidiecéze:

fara Luká:	Vojtěchov
Slatinice:	Slatiky
Tovačov:	Ivaň, Klopotovice
Horí Újezd:	Osíčko
Všechnovice:	Komárno

Do cizích krajů zasahují naproti tomu římskokatolické fary Jihomoravského kraje těmito obcemi:

Jihočeský kraj

Brněnská diecéze:

fara Jemnice:

Nová Říše:

Mrákotín:

Panské Dubenky:

Ostojkovice (o. Jindřichův Hradec)

Červený Hrádek (o. Jindřichův Hradec)

Sumrakov, Světlá (obě o. Jindřichův Hradec)

Prostý (o. Pelhřimov)

Královéhradecká diecéze:

fara Branišov:

Krasoňov (o. Pelhřimov)

Východočeský kraj

Královéhradecká diecéze:

fara Polná:

Svratka:

Věžnice (o. Havlíčkův Brod)

Svratouch, Karlštejn (o. Chrudim)

Olomoucká arcidiecéze:

fara Deštná:

Roubanina:

Velké Opatovice:

Kladky:

Horáková Lhota (o. Svitavy)

Březinka, Slatina (o. Svitavy)

Malonín, Smolná (o. Svitavy)

Vysoká (o. Svitavy)

Severomoravský kraj

Olomoucká arcidiecéze:

fara Hradisko:

Blazice:

Valašské Klobouky:

Kovalovice u Kojetína (o. Přerov)

Radkova Lhota, Žákovice (o. Přerov)

Lačnov, Študlov, Valašské Příkazy (o. Vsetín)

Převzetí matrik státem roku 1950

Zákon o matrikách ze 7. prosince 1949 stanovil v paragrafu 27, že veškeré církevní matriky jsou majetkem státu a že dnem účinnosti zákona přecházejí do správy národních výborů. Toto opatření nebylo možno ihned realizovat, proto směrnice ministerstva vnitra z 23. prosince 1949, zn. 275/21-22/12-1949-I/4 určila, že uvedené matriky zůstanou zatím na dosavadních místech v úschově dosavadních církevních matrikářů.

Bylo to řešení dočasné, bylo nutno napřed zajistit materiální předpoklady pro správu matrik, tj. zřídit matriční místa, vybavit je personálně i materiálně. Místní národní výbory proto v lednu 1950 požadovaly jen seznamy matrik. Lze pozorovat určité tápání, protože se původně předpokládalo při přebírání matrik několik období. Nejdříve obce měly převzít všechny živé matriky, tj. knihy mezi lety 1860-1948, pak okresní národní výbory druhopisy matrik z téže doby a teprve nyní krajské archívy matriky starší roku 1860 a naposledy druhopisy starých matrik.

Nevýhody tohoto způsobu byly zřejmé, a tak ministerstvo vnitra sdělením z 22. prosince 1951 určilo, že ode dne 2. ledna 1952 mají přejít na místní národní výbory, pověřené vedením matrik, církevní matriky všechny, živé i neživé. V druhé etapě neživé matriky měly být odevzdány krajským archívům. K tomu ústředí archív ministerstva vnitra vydal pod č. 355.7-B-17/1-1952-211 dne 24. ledna 1952 směrnici, v níž se určovalo rozmezí neživých matrik na léta 1870-1950 a starší. Seznam matrik se předkládal čtvermo (originál ústřednímu archívu, opisy krajskému archiváři, okresnímu národnímu výboru a místnímu výboru) a měl obsahovat rubriky: a) číslo pořadové, b) časové údaje, c) původní název matriky (obec a diecéze), d) počet listů, e) vazba, f) rozměry knihy, g) poznámka.

Matriky Brněnského kraje

Organizátor svozu matrik v Brněnském kraji, účetní Moravského zemského archívu (nebo Archívu kraje Brněnského - název uznávaný ústředním archívem MV) Albín Sojka si vedl velmi účelně. Nejdříve si vyžádal oběžník KNV ze 14. února 1952, zn. 211-14/2-1952-III/2-243/KA, v němž KNV přikázal okresním národním výborům, aby byly trojmo pořízeny soupisy všech matričních knih, které byly v lednu 1952 převzaty od farních úřadů. Takto Sojka získal podklady, i dnes velmi cenné, na jejichž základě pak vypracoval seznamy matrik, které měly být odevzdány. Tím byl sice vyloučen subjektivní výklad místních matrikářů, byl však nahrazen subjektivismem přebírajícího, který stanovil velmi „mladou“ hranici neživých matrik. To pak vedlo k nárůstu agendy archívu i k početným žádostem matrikářů o vrácení matrik, které však ředitel Moravského zemského archívu dr. Kocman zamítal s tím, že matriky už mají inventární číslo archívu. Po vydání směrnice pro vyřazování písemností u národních výborů a jejich složek ze dne 5. srpna 1953 (sbírka oběžníků pro KNV, roč. 2, č. 29, poř. č. 373), v níž se skartační lhůta pro matriky stanovila na 75 let, se toto hledisko stalo neudržitelné. Proto po dohodě s KNV byly místním matričním obvodům potřebné matriky narozených (jen narozených, případně rejstříky těsně na ně navazující) od roku 1872 odevzdávány v měsících únoru až červenci 1954 jako tzv. dlouhodobá zápůjčka. Třinácti okresům z 19 bylo tehdy vráceno celkem 101 matrika (Bl 7, Bo 9, B-ven 6, Bř 5, Bu 7, Hu 6, Mi 11, MT 7, MK 10, Sv 9, Ti 8, VB 6, Ži 11), což je množství nepochybně značné.

Počátek matrik byl Sojkou kontrolován podle známé Blaschkovy protektorátní příručky. Hodně doplňků bylo pak vykořespondováno. Je třeba litovat, že mnoho

jednání o doplňcích nebylo písemně zaznamenáno, takže případná informace o bližších okolnostech ztratit je pro budoucí potřebu nenávratně ztracena.

Prvé matriky Brněnského kraje přišly do archívu z rodného Sojkova tišnovského okresu 24. března 1952, pak následovaly matriky z okresů Břeclav (26.3.), Bystřice nad Pernštejnem (1.4.), Blansko (9.4.), Boskovice (10.4.), Brno-venkov (16.4.), Bučovice (16.4.), Hustopeče (17.4.), Mikulov (18.4.), Moravská Třebová (21.4.), Rosice (23.4.), Slavkov (24.4.), Svitavy (25.4.), Moravský Krumlov (26.4.), Velká Bíteš (28.4.), Vyškov (29.4.), Znojmo (30.4.), Židlochovice (30. nebo již 28.4.). Svozová akce byla tedy skončena do stanoveného termínu 30. dubna. Podle sumárního výkazu z 5. května 1952 bylo tehdy převzato 2.912 matrik a 528 rejstříků (celkem 3.440 svazků) ze 325 římskokatolických a z 8 evangelických far. Ředitel archívu dr. Kocman usiloval, aby byly převzaty i matriky města Brna a opíral se při tom o směrnice. Tu ho však ústřední městský národní výbor předešel, když stanovil, že staré matriky mají být soustředěny v městském archívu. Také jednání o dodatečné převzetí, ač k přesunu svolil i ústřední archív MV, bylo marné.

K inventarizaci matrik přistoupili Albín Sojka a spolu s ním kancelářská zaměstnankyně Marie Havlišová poměrně dosti pozdě, pravděpodobně na počátku roku 1953, nebo snad již koncem roku 1952. Ve výkazu o činnosti archívu za rok 1953 o tom však zmínka není. Dochoval se rukopisný inventář velkého formátu, který byl pak doplněn o okres Bystřice nad Pernštejnem, přepsán do dvou strojopisných svazků. Inventář byl vypracován pečlivě, proti dnešnímu pominul však tzv. formální údaje. Stal se základem pro katalog sestavený roku 1964 promovány historičkami Miladou Vymlátílovou a Hanou Příleskou. Přestože katalog obsahoval řadu cenných informací, nebyl v praxi badatelný využíván, pro její potřeby nebyl totiž dosti přehledný.

V inventarizaci se nepokračovalo, což byl stav natrvalo neúnosný. Proto bylo nakonec rozhodnuto přepsat předávací seznamy, které se používáním ničily. Rukopisy jsem při tom očísloval, ale seznamy jsem nekontroloval, protože pořádání matrik nebylo v plánu. Můj úkol zněl: odevzdat pomůcku co nejrychleji a neprovádět žádné další práce. Tehdejšího vedoucího archívu dr. Kocmana vedly k tomuto rozhodnutí patrně také dosti reálné zvěsti o tom, že matriky mají přejít do okresních archívů, a z toho vyplývající obava, aby práce zaměstnanců archívu nebyla „zbytečná“. Bylo to rozhodnutí chybné, neboť ještě v roce 1957 bylo možno s úspěchem pátrat po některých dnes chybějících matrikách. Již při přepisování bylo jasné, že takto sestavená pomůcka je jen provizoriem. Datování matrik bylo mnohdy nesprávné a časová rozmezí, zachycená jen sumárně, neumožňovala poznat strukturu matriky a její časovou návaznost. Také místopisný obsah matrik byl zachycen velmi nepřesně. Tyto nedostatky se měly v budoucnu při revizi a doplňování velmi nepříznivě projevit. Pomůcka byla přepsána roku 1957 do dalších dvou svazků (sv. 3: Hustopeče, Mikulov, sv. 4: Moravská Třebová - Židlochovice). To byl výsledek úvah předložených v listopadu 1956, jak mají být matriky uspořádány! Provizorium „vydrželo“ přes dvacet let.

Zřízení Jihomoravského kraje roku 1960 se Brněnského kraje nedotklo, protože kraj přešel skoro celý do nové správní jednotky.

Roku 1972 došlo k převzetí dalších matrik. Tato akce se týkala více bývalých krajů Gottwaldovského a Jihlavského, kde byla koncová data matrik daleko starší než u Brněnského. Ve statistice ke dni 1.1.1973 bylo vykázáno 3.629 matrik Brněnského kraje (155,80 bm), 1.202 z Jihlavského kraje (52,60 bm), 1.785 z Gottwaldovského kraje (75,20 bm), celkem tedy 6.610 matrik v rozsahu 283 běžných metrů.

Roku 1976 Archivní správa sdělila, že předpokládá následujícího roku převzetí matrik do roku 1900. Archiv sice vykonal předběžné přípravy, ale k realizaci rozhodnutí nakonec nedošlo, protože vedení archívu oznámilo krajskému národnímu výboru, že nemá pro matriky místo. Roku 1979 byla provedena delimitace matrik se státními oblastními archívy v Zámrsku a v Opavě. Dne 16. srpna 1979 odevzdal StOA v Zámrsku 77 knih a 6 balíků z římskokatolických far Herálec, Jimramov, Krásné, Svratka, Vojnův Městec a z evangelické fary Jimramov, naproti domu dostal 18. srpna a 31. října 412 matrik z bývalých okresů Moravská Třebová a Svitavy (pozoruhodné zde byly matriky obou měst, začínající se v prvním případě r. 1587, v druhém r. 1599). Delimitace se StOA Opava byla v podstatě jednostranná. Z bývalých okresů Prostějov, částí okresů Kojetín a Litovel jsme obdrželi 8. listopadu 1979 363 knih v rozsahu 16,5 běžných metrů. U těchto krajů byl zatím ponechán jejich evidenční systém.

K uskutečnění odloženého převzetí matrik došlo až v r. 1981. Pro volby se převozy přesunuly na druhou polovici roku a byly realizovány od 2. října do 3. prosince. Bylo tehdy získáno celkem 1.426 matrik, z nichž některé byly však triplikáty (ty byly postupně odstoupeny okresním archívům). Časovou mezí převzatých matrik, v praxi mnohdy nedodrženu, byl rok 1905. V té souvislosti je zajímavé, že se r. 1976 odhadoval počet matrik do r. 1900, jež měly být převzaty, na 906 knih. Je tedy na pouhých pět let přírůstek matrik opravdu pozoruhodný.

Nesnáze, spojené s dořazováním nových přírůstků, vedly pak k rozhodnutí sestavit inventář nový, do něhož by byly pojaty i matriky, které zůstaly na místních národních výborech.

Matriky Gottwaldovského kraje

Matriky Gottwaldovského kraje byly převzaty krajským archívem v Uherském Hradišti počátkem roku 1952. Není zpráv o tom, jak byly uspořádány. Zdá se však, že byly roztříděny podle far a originály uloženy pohromadě s matričními doklady. Matriky dal zachytit tehdejší vedoucí krajského archívu dr. Antonín Gába na kartoteční lístky z prostého dřevitého papíru, myšlené zřejmě jako provizorium, ale které byly v užívání až do r. 1973. Zdá se, že při převzetí nebyla prováděna kontrola úplnosti. Příčinou toho byl asi nedostatek perzonálu, neboť v Uherském Hradišti byl odborný archivář prakticky jediný, a to vedoucí sám. Později, když bylo vyšším archívním složkám hlášeno, že svaz matrik byl skončen, bylo tím jakékoli větší pátrání po matrikách psychologicky znemožněno. Teprve r. 1955 (nejvíce v červenci, některé dodatky mají listopadové datum) získal krajský archiv přehled matrik uložených u místních národních výborů, tedy to, co měl brněnský archiv už dávno. Poznatků z přehledu bylo využito k získání dalších matrik, pokud byly v seznamech hlášeny. Dr. Gába pomýšlel pak na to, že následujícího roku (tj. r. 1956) vydá ve spolupráci s KNV v Gottwaldově soupis matrik. Zpráva z r. 1957 o tom praví: „Materiály k inventáři byly přichystány a odevzdání k tisku se zdrželo tím, že dostáváme podle dohody s KNV v Gottwaldově další matriční přílohy, které budou též do inventáře pojaty“. Z dochovaných záznamů je zřejmé, že dr. Gába zamýšlel uvést časový rozsah matrik, počet knih a časové rozmezí matričních dokladů. Ve spisech se také dochoval obšírný úvod k inventáři. Publikace se neuskutečnila. Její vydání mohlo asi značně ovlivnit práci ve státních archívech, neboť dr. Gába zasedal v komisi Archivní správy ministerstva vnitra, která měla určit modalitu zpracování

matričních sbírek. V jiné formě byla tato edice uskutečněna pro obvod Severomoravského kraje teprve státním archívem v Opavě.

Fond byl hlášen Archivní správě MV jako uspořádaný. Tvrzení je však třeba brát „cum grano salis“, neboť v návrhu na 2. archivní pětiletku stojí, že je potřebí matriky uspořádat podle far, fary zařadit podle české abecedy, matriky nejprve společné, pak podle toho, zda jsou křestní, oddací, úmrtní, rejstříky. Uvnitř skupin v časovém sledu.

Podle záznamu Aleny Jůzové z 28. května 1960 byly knihy nově uspořádány r. 1959 dr. Gábou za pomoci brigádníků z vysoké školy pedagogické v Olomouci a A. Jůzové. Tehdy snad vzniklo průběžné číslování matrik v lístkovnici a do matrik byly vloženy proužky papíru s příslušným pořadovým číslem.

Po odchodu dr. Gáby z Uherského Hradiště 1. září 1959 bylo podle výkazu věnováno na doplnění pomocné lístkovnice 5 dní, a to buď A. Jůzovou, nebo Gábovým nástupcem, prof. Viktorem Michálkem.

Evidence matrik, když Státní archiv v Brně přijal do své správy krajský archiv v Uherském Hradišti, byla nepřesná. K 1. březnu 1960 bylo napočteno 1.651 knih z let 1618-1950 přír. č. 247/60, do toho však nebyly započteny knihy převzaté od r. 1956. Z tohoto množství bylo na pokyn Archivní správy odevzdáno 12. prosince 1962 Státnímu archívu v Opavě 290 knih (bývalé okresy Valašské Meziříčí 130 knih, Vsetín 114 knih, části okresů Holešov 22 knih, Valašské Klobouky 24 knihy, přír. č. 110/62).

Orientační pomůcka k fondu, lístkovnice, přestala časem vyhovovat potřebám. Jednak se průběhem doby poškodilo hodně lístků pro nekvalitní papír, na němž byly psány údaje (rubrikatura: 1) fara, 2) nynější matriční úřad, 3) přínáležející obce, 4) druh matriky, 5) časové rozpětí, 6) folia, 7) vazba, 8) celkový stav, 9) rejstříky, poznámky atd.), jednak se nedal zachovat v lístkovnici pořádek, protože někteří badatelé nepostupovali při užívání lístkovnice svědomitě. Tím a také volností lístků se možnost ztráty evidenčních lístků zvyšovala. Proto byla lístkovnice r. 1973 uzavřena a nahrazena novým inventářem v knižní formě, sestaveným prací dr. Mojmíra Švábenského.

Původně se předpokládalo, že bude možno existující lístky, z nichž některé, postupem doby doplněné, byly vypracovány velmi dobře, jednoduše opsat. Avšak ukázalo se, že jsou tam také záznamy zachycující potřebné údaje jen neúplně. Proto lístky byly vzaty jen jako základ a jejich údaje byly doplněny z přejímacích seznamů. Kontrola matrik byla provedena tam, kde si to neúplnost údajů vyžadovala a kde vznikla při srovnávání časové návaznosti pochybnost o jejich obsahu. Registrování převazby provedené v konzervační dílně Státního archívu v Brně neznámá ještě, že byly současně ověřovány všechny údaje o matrice.

Podnětem k vypracování inventáře byl také přírůstek matrik r. 1972. Tehdy bylo opuštěno původní Gábovo číslování a nahrazeno novým průběžným. Srovnání obou evidencí umožňuje konkordance založená ve fasciklu o fondu.

Ke dni 30. června 1973 čítaly matriky Gottwaldovského kraje podle inventáře 1.834 evidenčních jednotek z let 1618-1946 (1930), přírůstek proti stavu k 1.1.1973 je třeba vysvětlit především zpřesněnou evidencí.

Matriky Jihlavského kraje

Zájem o matriky se projevuje v obvodu krajského archívu v Telči v květnu 1951, kdy si krajský archivář dr. Voldán opatřuje seznam far, aby takto vytvořil základ pro evidenci matrik. Je charakteristické pro poměry v kraji, že v listopadu 1951 předpokládali (jihlavský městský archivář i referenti bezpečností a církevní)

soustředění matrik starších 100 let v archívu jednotného národního výboru v Jihlavě, a to v tzv. staré spisovně. Šlo tu o plány dřívějšího data, neboť již 28. března 1950 považoval tehdejší archívní inspektor dr. Vincenc Sameš za nutné ohradit se proti plánu soustředit matriky do Jihlavy, protože „město Jihlava až dosud nenašlo řádné uložení svých cenných archiválií vlastních, tím méně bude mít vhodné prostory pro matriky, jež potřebují řádné správy i řádné konservace“.

Matriky byly od ONV Dačice, Havlíčkův Brod, Humpolec, Jihlava, Kamenice nad Lipou, Ledec nad Sázavou, Moravské Budějovice, Pacov, Pelhřimov, Třebíč, Třešť, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou svezeny v době od 16. března do 22. dubna 1952. Ve zprávě z 29. dubna 1952 hlásil krajský archív převzetí 1.640 matrik a 234 indexů.

První archívní pomůcku sestavili r. 1954 tehdejší pracovníci archívu v Telči Jiří Paclík dr. Vladimír Voldán, a Eva Šašecí. Byl to inventář ze všech tří krajů nejdokonalejší, v rejstříku zachycoval např. systematicky nematriční záznamy.

Do 1.3.1960 sbírka narostla na 1.971 evidenčních jednotek, z nichž státní archív v Brně převzal 939 matrik, které pak byly doplněny přírůstky r. 1970 a zvláště velikými r. 1972. Z původního materiálu převzal státní archív v Zámrsku 28. září 1962 283 matrik (č. přír. 47/62), státní archív v Třeboni 26. října 1962 654 matrik (č. přír. 92/62) a státní archív v Praze (Horská 7) neznámého dne 95 matrik (nezachyceno v knize přírůstků a úbytků). Do Brna byl jihomoravský díl matrik převezen před 29. říjnem 1962, kdy byla vykonána jeho numerická revize.

Protože archívní pomůcka byla k dispozici jen v jediném exempláři, byl inventář znovu opsán. Při tom byl mnou částečně upraven, tj. přizpůsobil jsem jej hlavně seřazením struktury použité v inventáři matrik Brněnského kraje. V době opisování inventáře bylo již rozhodnuto o rozdělení telčské sbírky matrik, proto inventář třídil matriky podle krajů, kam měly být odstoupeny.

Tato úprava již nepostačovala, když bylo potřebí do starého inventáře logicky zařadit nové přírůstky. Sbírkou byla proto nově uspořádána a přečíslována, aby inventární a evidenční čísla byla stejná. Nový inventář z r. 1972 obsahoval kromě jedné rezervní 1.202 evidenčních jednotek.

V době sepisování tohoto úvodu není ještě znám úhrnný počet matrik v Jihomoravském kraji, ani přesný počet matrik uložených u nás. Pro první tři okresy je ve státním oblastním archívu uloženo k 1.1.1982 1.896 matrik z celkového počtu 4.003, tedy méně jak 50%.

Matriky po strukturální stránce (matriky do r. 1650)

Po strukturální stránce lze k matrikám říci toto.

Nejstarší jsou matriky římskokatolické církve. Uvádím jejich přehled do r. 1650 podle okresů:

okres Blansko: Křtiny N 1607, Knínice u Boskovic NO 1633, Svítávka N 1640, Bořitov NO 1640, Svítávka O 1643, Letovice N 1645, Doubravice nad Svitavou N 1645, Blansko N 1647, Doubravice nad Svitavou O 1648, Knínice u Boskovic Z 1662 (N 7, O 4, Z -)

okres Brno-venkov: Ivančice N 1609, Rajhrad N 1612, O 1625, Ivančice OZ 1626, Oslavany NO 1627, Kuřim NO 1634, Pravlov N 1634, OZ 1635, Ostrovačice N 1636, Pozořice NOZ 1637, Troubsko N 1642, Střelice NZ 1642, Moravany NOZ 1643, Střelice O 1644, Rosice NO 1644, Modřice NO 1647, Svatoslav N 1649, Troubsko O 1650 (N 13, O 11, Z 5)

okres Břeclav: Dolní Věstonice N 1579, Valtice NOZ 1615, Hustopeče NO 1621, Mikulov O 1624, N 1625, Hustopeče Z 1626, Perná NOZ 1627, Pouzdřany N 1630, Vlasatice N 1631, Pouzdřany Z 1635, Vlasatice O 1638, Pouzdřany O 1639, Horní Věstonice NOZ 1640, Pavlov OZ 1640, N 1643, Vlasatice N 1644, Novosedly NO 1649, Z 1650 (N 11, O 9, Z 7)

okres Gottwaldov: Fryšták N 1631 (výjimečné zápisy), Újezd u Vizovic N 1634, Brumov N 1634 (pohřešuje se), Pozlovice NO 1641, Mysločovice Z 1661 (N 4, O 1, Z-)

okres Hodonín: Čejkovice NO 1629, Strážnice N 1629, O 1632, Z 1633, Bzenec N 1638, Ždánice O 1642, N 1646, Dambořice N 1646, O 1650, Koryčany NO 1650 (N 6, O 5, Z - 1)

okres Jihlava: Jihlava sv. Jakub NO 1599, Batelov N 1621, Brtnice N 1625, O 1627, Pavlov NO 1628, Brtnice Z 1633, Telč N 1635, Batelov O 1635, Dolní Cerekev O 1637, Stonařov N 1637, O 1638, Dolní Cerekev Z 1639, Polná N 1640, Kamenice u Jihl. NO 1641, Stonařov Z 1641, Vílanec NO 1643, Třešť NO 1645, Luka nad Jihlavou N 1650 (N 11, O 9, Z 3)

okres Kroměříž: Holešov N 1618, O 1624, Zdounky O 1627, N 1628, Kroměříž O 1632, N 1633, Těšnovice N 1634, Zdounky Z 1637, Kroměříž Z 1647, Těšnovice O 1650 (N 4, O 4, Z 2)

okres Prostějov: Prostějov NOZ 1622, Kostelec na Hané N 1623, Konice N 1632, Nezamyslice N 1648, O 1650, (N 4, O 2, Z 1)

okres Třebíč: Jaroměřice nad Rokytnou N 1628, Moravské Budějovice N 1630, Kdousov NO 1632, Jaroměřice nad Rokytnou O 1632, Třebíč-sv. Martin NO 1635, Rokytnice nad Rokytnou N 1640, O 1648, Stařeč Z 1656 (N 5, O 4, Z -)

okres Uherské Hradiště: Uherské Hradiště N 1619, O 1625, Uherský Brod N 1646, O 1647, Uherské Hradiště Z 1654 (N 2, O 2, Z -)

okres Vyškov: Vyškov O 1602, N 1603, Kučerov NOZ 1608, Pustiměř N 1613, O 1614, Slavkov N 1623, Ivanovice N 1632, O 1634, Luleč N 1648, OZ 1649, Rousínovec NO 1649 (N 7, O 6, Z 2)

okres Znojmo: Znojmo-Louka NOZ 1580, Znojmo-sv. Mikuláš N 1623, O 1633, Šatov N 1637, Mikulovice N 1640, O 1645, Mašovice N 1646, Popice N 1650, Slup N 1650 (N 7, O 3, Z 1)

okres Žďár nad Sázavou: Město Žďár N 1608, O 1614, Velké Meziříčí NO 1622, Měřín N 1626, Velká Bíteš N 1630, O 1631, Měřín O 1644, Z 1648, Bystřice nad Pernštejnem N 1650 (N 5, O 4, Z 1)

Evangelické matriky, nepočítáme-li výjimečné matriky kostela sv. Michala ve Znojmě (Cerr II, č. 378 sezdaných 1590-1605, Cerr II, č. 379 sezdaných 1612-1618, Cerr II, č. 380 zemřelých 1611-1623) a zápisy evangelíků v předbělohorských matrikách římskokatolických far, se začínají až po vydání tolerančního patentu r.1781, event. po vydání dvorského dekretu z 22. února 1782. Jejich matriky - jejichž vedení bylo nařízeno úředně teprve dekretem dvorské kanceláře z 28. listopadu 1829 podle vzoru katolických matrik a pod dozorem katolického faráře - neměly však úřední platnost. Ta se přiznávala pouze zápisům evangelíků v matrice římskokatolického faráře až do vydání výnosu ministerstva vnitřní z 30. ledna 1849 (ř. z. č. 107/49), podle něhož veřejně průkaznými se staly i matriky vedené evangelickými náboženskými obcemi. Pro badatele je tato okolnost velmi příznivá, může ke kontrole využít duplicity zápisů. Stávalo se, že v některých matrikách římskokatolických farářů, jako ve Vizovicích pro obce Zádveřice a Ublo, byli skoro jen

samí evangelíci. Z faktů právě uvedených plyne, proč počátky evangelických matrik nesouhlasí vždy s datem ustavení farních sborů. Nejstarší z matrik jsou z r. 1782: Hrubá Vrbka NOZ, Jasenná NOZ, Nosislav NOZ, Rusava NOZ, Zádveřice N 1782 (v matrikách Liptálu ve SOA Opava). Naproti tomu matriky na Českomoravské vrchovině jsou relativně pozdní, nejstarší jsou tam jimramovské NOZ z r. 1782.

Marně bychom v naší sbírce hledali tzv. pravé židovské matriky. Ty jsou totiž soustředěny pro celou republiku ve Státním židovském muzeu v Praze, resp. ještě živé u Okresního národního výboru Praha 1, Dušní 17. Podobně jsou tam i tzv. kontrolní židovské matriky, resp. duplikáty vedené u okresních hejtmanství, či u jejich nástupců. V našem materiálu jsou jen ty zápisy o židech, které se staly součástí normálních matrik. K tomu je důležité z dějin připomenout, že josefinský matriční patent z 20. února 1784 nařizoval rabínům vést knihy stejným způsobem jako u katolík, ale nepřiznával těmto zápisům veřejnou platnost. Nedostatky ve vedení židovských matrik, zaviněné nemožností dobré evidence židovské diaspory a názorem židů na sňatek jako na občanskou záležitost, k níž není třeba vždy rabína, vedly na Moravě dosti opožděně k vydání instrukce o vedení židovských matrik (dv. dekret 19.3.1846). Podle této instrukce se zápisy židů prováděly i nadále povinně v matrikách katolických farářů, kteří měli dozor i nad vlastními židovskými knihami. Ten potrvál až do vydání zákona z 10. července 1868 (ř. z. č. 12/68), který přiznával židovským matrikám veřejnou věrohodnost. Fakticky se však přestávaly provádět zápisy židů do katolických matrik již od r. 1848 a ještě více od doby konkordátu. Tím si také vysvětlíme, proč v nařízení ministerstva vnitřní z 6. prosince 1873 (z. z. č. 14/74) byla stanovena povinnost poslat okresním úřadům a statutárním městům duplikáty židovských matrik od doby, kdy přestaly být prováděny zápisy do katolických matrik, to jest většinou již od r. 1850 a někdy ještě dříve. Bylo by zajímavé srovnat dochované židovské matriky se zápisy v katolických matrikách. Zatím však nemám k dispozici ani seznam židovských matrik v Praze. Jsou dosvědčeny případy, kdy záznamy o židech v matrikách byly z originálů vytrženy a odeslány do Prahy.

Zajímavou skupinou, protože velmi cizorodou, jsou matriky německých matričních (stavovských) úředníků za doby okupace v Protektorátě. Na území Jihomoravského kraje zahájily činnost ve dvou etapách Nejprve to bylo na zabraném území, pak od 1. srpna 1939 i v Protektorátě. Mnohdy se z nich, zvláště tam, kde svou činnost vykonával matriční úředník dobrovolně (ehrenamtlich), nic nedochovalo. Úplnost těchto matrik by měla historický význam, protože jejich obsah není totožný s matrikami korespondujících církví. Nacisté totiž podporovali vystupování z křesťanských církví, založených podle nich na židovském základě, a přáli zvláštní německé církvi věřících v Boha (gottgläubisch), organizačně ovšem nekonstituované. Pro evidenci matričních úředníků na zabraném území byl k dispozici Verzeichnis der Standesamtsbezirke des Reichsgaues Niederdonau. Nach dem Stande vom 15. Mai 1939 zusammengestellt von der Landeshauptmannschaft Niederdonau, Landesamt 1/9.

V tomto svazku, obsahujícím tři okresy Jihomoravského kraje: Blansko, Brno-venkov a Břeclav, je matrik do r. 1650 (včetně) 67 (31 narozených, 24 oddaných a jen 12 zemřelých). Mezi nimi je nejstarší matrika brněnské diecéze a druhá na Moravě a ve Slezsku, do níž byli zapisováni narození v Dolních Věstonicích od r. 1579.

Připojuji přehled matrik do r. 1650 uložených v archívu města Brna (Brno, náměstí Družby národů č. 1), protože stav zachycený v inventáři dr. Jar. Vodičky se značně liší od Blaschkových údajů:

Brno-sv. Jakub NO 1587, Brno-Zábrdovice N 1607, O 1620, Z 1643, Brno-Bystrc NO 1646, Brno-Komín O 1646, Brno-Líšeň O 1647, N 1648, Brno-Staré Brno NO 1650.

Odhlédneme-li od okresu Brno-město, je v Jihomoravském kraji do roku 1650 celkem 173 matrik (86 narozených, 64 oddaných, 23 zemřelých). Ve srovnání s ostatními okresy, obsahuje tento svazek inventáře více jak třetinu všech starých matrik.

Do roku 1600 je matrik jen pět (Dolní Věstonice, Jihlava, Znojmo-Louka-tři), z let 1601-1610 je jich osm (Křtiny, Ivančice-dvě, Vyškov, Kučerov-tři, Žďár), z let 1611-1620 rovněž osm (Valtice-tři, Holešov, Uherské Hradiště, Pustiměř-dvě, Žďár).

K technické stránce inventáře

Matriky jsme přebírali podle matričních obvodů. Ty nejsou základem inventáře, protože se často měnily a mění. U církví je základní jednotkou fara, resp. farní sbor. Matriky byly seřazeny podle těchto jednotek, i když k nám přišly z různých matričních míst, ba i z cizích krajů rozděleny. U necírkevních matrik je rozhodující sídlo úřadu nebo úředníka, jehož péčí matrika vznikla.

Problémem bylo, zda má být použito buď správního rozdělení z r. 1950, tedy přibližně z doby prvního převzetí matrik (podle něhož byly matriky v posledních inventářích roztříděny), nebo poslední správní organizace podle stavu (řekněme) z r. 1980. Nakonec byla vybrána poslední varianta, pro kterou mluvily praktické zkušenosti z práce v badatelně. Organizace z let 1950-1960 pro svou krátkodobost už vypadla z paměti většiny badatelů. V rozhodnutí je určité riziko, protože v budoucnu se nedají vyloučit změny rozsahu okresů, a tedy antikvování pořádku použitého v inventáři. Tuto nevýhodu by odstraňovalo abecední řazení všech místních matričních jednotek ve sbírce. Uvedené řešení je však podle mého názoru nevýhodné, protože trhá od sebe na vzdálená místa fary, které místně k sobě patří, a tak je znesnadňována manipulace s matrikami. Dnešní okresy jsou rozsáhlé, ale přece jen zmíněný nepříznivý faktor se u nich tolik neprojevuje.

Místního názvu používám podle stavu z 31.12.1949, tím se zjednodušuje určování míst: je méně sloučených obcí a dvojitých pojmenování typu Rájec-Jestřebí. Výjimka je u Otrokovic, které v letech 1949-1954, tedy po dobu velmi krátkou, byly součástí Gottwaldova. Převod názvů na dnešní správní stav je úkolem místního rejstříku. Dalším důvodem pro volbu uvedeného data bylo, že v mezidobí od daného termínu četná místa zanikla (např. Kurdějov, Mušov, Pasohlávky), resp. dostala jiná jména (např. Chřibsko).

Pořádek matrik je dán také stářím instituce, u níž vznikly. Proto na prvním místě v inventáři jsou matriky římskokatolické církve, po nich sbory evangelických církví, nato okresní národní výbory, protože zahrnují i své předchůdce okresní hejtmanství, okresní politické správy, okresní úřady. Následující církve vniklé za první republiky: československá, Jednota bratrská a pravoslavná (tato církev je sice stejně stará jako římskokatolická, ale v našem materiálu se její správní jednotky konstituovaly až za první republiky). Naposledy je okupační instituce: německý stavovský (matriční) úředník. Situace židovských matrik byla již vysvětlena.

V záhlaví matričních jednotek uvádím u římskokatolické církve biskupství nebo arcibiskupství, dále děkanství s pořadovým číslem obvykle podle stavu z r. 1938 či 1949. U evangelických církví je u sboru uveden seniorát, k němuž příslušel, a čísla sboru v seniorátu.

Pokládal jsem za účelné zapsat do záhlaví výsledky dosavadních matričních evidencí. Jsou to:

1) MZA = dotazníková statistická akce Moravského zemského archívu z r. 1857, dnes uložená ve fondu G 313 Státní archív v Brně, oddělení Archívní korespondenti (I. Štarha, 1972), kart. 6 a 7. Na předtištěném archu je rubrika věnovaná počátečnímu datu matriky.

2) Blaschka = Anton Blaschka: Die Personenstandsregister im Protektorat Böhmen und Mähren. Prag 1940. Blaschka využil též materiálů z evidence z r. 1887, které mu poskytl Adolf Ludvík Krejčík. Pro zabrané území je citován Hans Konrad Puhner: Die Matrikenbestände der an Niederdonau angegliederten Gebiete von Böhmen und Mähren. Adler 2, 1940, s. 12-14, 76-77. Puhner byl vedoucím župního rodopisného úřadu (Sippenamt) pro župu Dolní Dunaj.

3) Katalog = Katalog kněžstva arcidiecése Olomoucké I. P. 1949. Olomouc nebo Catalogus = Catalogus cleri dioeceseos Brunensis 1942 (pro matriky), 1938 (pro ostatní údaje).

Diecézní katalogy královéhradecký a českobudějovický Schematismus duchovenstva diecése královéhradecké na rok 1949. Hradec Králové 1949; Catalogus saecularis et regularis cleri dioeceseos Bohemo-Budvicensis pro anno Domini 1948. (České Budějovice 1948) údaje o matrikách nemají, byly však z nich jako u prvních dvou diecézních pomůcek čerpány letopočty ke správním dějinám farnosti, mající význam pro matriky (dřívější přifaření, zřízení expozitury, lokálie a fary) a údaje o přifařených obcích, event. dílech obcí.

Pro evangelické fary byla data zjišťována ze Schematismus der evangelischen Kirche Augsb. u. Helvet. Bekennnisses in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern. Wien 1875, dále z publikace, jejímž autorem je František Bednář (Památník českobratrské církve evangelické. Praha 1924). Správní podřízenosti, filiální sbory a kazatelské stanice jsou uvedeny v Evangelickém kalendáři 1949 (roč. 30), 1951 (roč. 31), číslování je z posledního ročníku kalendáře.

Důležité jsou také schematismy, které byly publikovány ve Věstníku synodní rady českobratrské církve evangelické (poslední ročník 30 je z r. 1951).

Pro pravoslavnou církev byl směrodatný Pravoslavný sborník s kalendářem na rok 1950 Brno 1949, obsahující prozatímní seznam duchovních správ na s. 180-183. Přihlédnuto bylo i k témuž sborníku na rok 1949.

Tyto údaje nebyly ověřovány a byly převzaty z pomůcek leckdy doslovně. Data vyfaření mnohdy nesouhlasí se stavem originálních matrik, mají však význam pro využití rejstříků k matrikám, neboť rejstříky pro každou vyfařenou obec byly zpravidla vedeny společně s ostatními obcemi farnosti až do okamžiku vyfaření. Z Přehledu historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848 (Ostrava 1967) od Ladislava Hosáka jsem vypsál „zakládací“ data obcí, které vznikly v časovém období, pro něž máme dochovány matriky. Má to usnadnit orientaci, od kdy je taková obec v matrikách registrována.

Archívní správa předepisuje uvádět na prvním místě inventární číslo. Je známé, že to vede ve výpůjční agendě k obtížím zvláště tehdy, je-li následující signatura číslicového typu. Proto ze dvou možných řešení (první používá inventární číslo a pak číslo fary lomené pořadovým číslem matriky uvnitř farní řady) byla dána přednost druhému, předpokládajícímu jednotu inventárního čísla a signatury, i když šlo o rozhodnutí pracovně velmi náročné a riskantní. V budoucnu bude však nutno se vyhnout „áčkům, béčkům“ atd. a případné přírůstky, v inventáři nezaznamenané, řadit až na konec a na potřebném místě učinit pouze odkaz.

Do souvislé řady čísel byla vsunuta nová čísla, šlo-li o matriky zjištěné až po očíslování matrik. Stalo se tak např. u matrik několika okresních národních výborů, zřízených r. 1949, které v původních podkladech nebyly uvedeny.

V inventáři jsem některá čísla vyhradil pro nezvěstné matriky, i když jde někdy o dávné ztráty a jejich ztráta je potvrzena protokolem místního národního výboru spolupodepsaným farářem či administrátorem. Zkušenost totiž učí, že si někteří faráři matriky ponechali. Důvodem k tomu byl buď odpor proto zabrání matrik státem, nebo faráři je zapůjčili svým známým genealogům. V obou případech pro ně málo platilo, že takto zadržované matriky jsou velmi ohroženy. V minulých letech z těchto zašantročených matrik k nám přišlo pět nejstarších matrik z Vizovic a tři z Kdousova, abychom jmenovali nejmarkantnější příklady.

Některé ztráty byly zaviněny také málo dbalým přístupem našich matričních orgánů. Při předávání matriční agendy nebo při rušení matričních obvodů někteří matrikáři nevycházeli ze starých seznamů matrik a vypracovávali nové seznamy podle toho, co měli při ruce a opomíjeli málo užívané knihy, uložené stranou. Takové matriky vyšly pak z evidence a při pozdějším následném šetření po mnoha letech nebyly pochopitelně už vypátrány. Příkladem pro to je ztráta matriky zemřelých římskokatolické fary v Trstěnicích z let 1844-1903, která byla vykázána ještě r. 1952 v držení MNV Trstěnice, ale ve výkazech nástupního matričního místa ve Višňové už uváděna nebyla. Naštěstí takové případy jsou výjimečné.

V tomto svazku jsou rezervována čísla:

75	Blansko OZ 1667-1700
1442	Ořechov NOZ 1773-1784
1561	Pozořice NOZ 1637-1660
1607	Pravlov NOZ 1724-1784
2354	Borkovany Rej. O 1784-1890
2510	Bulhary Rej. N 1786-1923
2599	Drnholec N 1823-1837
2637	Horní Věstonice O 1784-1880
2672	Hustopeče Z 1781-1784
2683	Ivaň NOZ 1778-1784
2684	Ivaň NOZ 1785-1803
2852	Kurdějov Z 1919-1945
2858	Lanžhot NO 1662-1683
2894	Lednice N 1819-1936 pro Nejdek
2991, 2992	Milovice N 1904-?, ?-1945
2997, 2998	Milovice Z 1784-1867, 1867-1944
3065	Nikolčice NOZ 1783-1784
3115	Novosedly Rej. Z 1682-1949
3126	Nový Přerov Rej. N 1883-1949
3130	Nový Přerov Rej. Z 1883-1949
3699	Klobouky evang. N 1789-1791

Pro ztracené rejstříky až na pět případů zvláštní čísla určována nebyla. Na vysvětlenou, proč např. u Milovic byla rezervována čísla, kdežto u Strachotína ne, ačkoli příčina ztráty je v obou případech pravděpodobně stejná, uvádím, že při rezervaci mi šlo také o to, abych badatele upozornil na mezery v souvislých řadách.

23 vyhrazených čísel se v poměru ke 4.003 matrikám (0,57%) může zdát málo. Je to však počet velmi značný, protože matriky náležely k materiálům velmi dobře evidovaným a uváděným v plném počtu skoro při každé odevzdávce fary nastupujícímu faráři. Lze doufat ve spolupráci badatelů, že se za jejich pomoci časem podaří aspoň některé chybějící matriky objevit.

Uvnitř far jsou matriky řazeny podle druhu od nejstarších k nejmladším. Nejstarší matriky bývaly obyčejně společné (říkalo se jim také tripartitní), jimi se obvykle počíná soupis matrik každé fary. Jinak jsou na prvním místě matriky narozených, nato oddaných, pak zemřelých a na konci jsou rejstříky. Společné matriky oddaných a zemřelých jsou zařazeny k matrikám oddaných. Je nutno připomenout, že ve starších dobách pro církev bylo hlavní nikoli kdy se dítě narodilo, nýbrž kdy bylo pokřtěno, proto tu nejde o knihy narozených v pravém slova smyslu. Rozdíl mezi datem narození a křtu mohl být z různých důvodů jako u pokřtěných židů velmi značný. Přesto však pro zjednodušení užívám názvu kniha narozených i pro dobu před jozefinským patentem, předepisujícím zapsání data narození (trvalo ovšem delší dobu, než se vžilo zapisování data narození i křtu současně).

Matriky týkající se jedné obce jsou v rámci druhu matriky pohromadě. Až na sídlo matričního úřadu, které má přednost, jsou samostatné matriky ostatních míst ve farnosti řazeny abecedně. Toto řazení nebylo dodrženo jen v několika málo případech. Bylo to obyčejně tam, kde za svazkem matrik, obsahujícím více obcí, následují samostatné svazky týchž obcí a po těchto opět souhrnná matrika se stejnými obcemi. V tomto případě by zachování původně stanoveného principu řazení vedlo podle mého názoru k nepřehlednosti. Princip byl porušen také tehdy, byla-li původní matrika pro svou tloušťku rozdělena na dva nebo více svazků.

Vzhledem k tomu, že moji předchůdci nebyli v zachycování časového rozmezí matrik jednotní, poznamenávám, že já sám jsem do časového rozmezí zahrnoval i ta léta, u nichž je v matrice výslovně zapsáno, že tehdy nebyly zápisy. Pokud to bylo možné, odstraňoval jsem nejednotu v těchto údajích. U časového rozmezí předjozefinských matrik byly mezery v matrikách respektovány obvykle jen tehdy, přesahují-li aspoň dva roky.

Při formálním popisu matriky bylo usilováno o přehlednost. Proto druh matriky a časové rozmezí byly na stránku inventáře zařazeny tak, aby je ostatní údaje nerušily. Rovněž místa uváděná v matrice byla pro přehlednost v inventáři registrována ve výčtu míst jen jednou, i když byla v matrice na více místech. Bylo-li by to potřebné, lze takové případy nalézt v rozpisu folií či stránek matriky. Pořádek míst je zvláště v době pojozefinské totožný s pořádkem v matrice. Někdy se pro jednoduchost píše místo rozpisu míst prostě: „farnost“, značí to, že v matrice jsou všechna místa příslušející tehdy k farnosti.

Za rozpisem míst se popisuje vnější stránka matriky. U českého jazyka bylo sledováno, kdy se zvláště v době pojozefinské habsburské monarchie začalo poprvé psát česky. V obvodu brněnské a olomoucké diecéze to bylo po konsistoriálních kurendách olomouckého arcibiskupství z 11. srpna, ze 7. listopadu 1866 a z 26. června 1867 a brněnského biskupství z listopadu 1867, tu je zajímavé sledovat postup českého jazyka v českých oblastech. Někteří uvědomělí faráři užívali českého jazyka od r. 1848 do r. 1849 (do r. 1856 je ojedinělý případ), ba dokonce ještě před vydáním příslušných kurend již od r. 1862 (Milotice, od 28.1.). Termín jozefinského patentu „in der Landessprache“ byl královéhradecké diecézi vyložen ve prospěch českého jazyka, proto např. fara v Polné vedla jen české matriky, i když vyšlo nařízení konsistoře z 15.5.1834 prikazující německou řeč, čehož bylo uposlechnuto např. v Branišově. Jazyková praxe evangelických pastorů byla různá, první, kteří ještě neznali dostatečně jazyk svých oveček, psali latinsky. Jazyk je pak většinou český, někdy však i německý, překvapivé je, že matriky v horské Hrubé Vrbce i v sousedící javornické faře byly vedeny německy až do osmdesátých let, resp. do konce sedmdesátých let.

Po jazyce matriky následuje počet folií (fol., f.) a strana (p.). Jsou-li zkratky p., fol. vedle sebe, pak farář čísloval průběžně folia i stránky. Folia nebo stránky udávám v části mnou zpracované podle matrik, to znamená, že jde o stránky popsané matričními zápisy, tedy o stránky, na které se odvolávají matriční výpisy. Prázdna folia a stránky neregistruji. Jen tam, kde byla matrika později foliována nebo stránkována celá průběžně, používám této foliace a paginace. Nefoliované či nestránkované matriky jsou označeny „nefoliováno“ či podobně „nestránkováno“ - nemohlo být mým úkolem je dodatečně stránkovat. U mnoha nejstarších matrik stránkování chybí, tu bylo většinou jako náhradní řešení použito stránkování pořízeného pro bezpečnostní snímkování (tento případ je označen „fotogr.“). Doufám, že v těchto případech bude toto provizorium nahrazeno průběžným stránkováním nebo foliováním, může to učinit buď archiv, nebo za vedení archivu badatelský interest. Forma užitá v inventáři pro folia či stránky má ještě další význam kromě evidenčního. Jedním pohledem lze z něho usoudit, zda zápisy obcí se prováděly pohromadě, nebo zda je každá obec vedena zvláště. U folií jsou zaznamenány nepravidelnosti v uspořádání matriky, dále takové důležité údaje, jako má-li matrika svůj rejstřík, zapisuje-li nemanželské děti, narození židů apod. Registrují se rovněž pamětní záznamy, pro formuláře se většinou užívá zkratk, písmena F s příslušajícím písmenem K (formulář křestního listu), O (ohlásek), S (sňatku), P (pohřbu, úmrtí).

Údaje o vazbě byly zjednodušeny, kromě základu se registruje slepotisk, zlatotisk, dřevěné desky, význačnější kování. Charakteristická poloplátěná či celoplátěná vazba, používající pruhovaného materiálu obvyklého u hospodářských účetních knih, byla nazvána prostě účetní. Registrují se postřehnuté chyby při vazbě (např. přehozená folia). Je zbytečné udávat poškození vazby nebo stav matriky, protože jen málokterá z nich je v tom ohledu v uspokojivém stavu. Doba, kdy bude proto nutno vyřadit matriky z běžného užívání, je relativně blízká. Do šířky vazby započítávám zakulacení hřbetu, i když jsem si vědom toho, že průběhem doby se tento údaj může podstatně změnit. Důvodem pro to je, že se poměrně často vyskytly případy, kdy udání šířky pouze lepenkové desky nepostačovalo pro vystižení formátu, ba vedlo ke zkreslení. Zato přesahovala-li tloušťka knihy 10 cm, bylo na to v popisu upozorněno zkratkou tl. s příslušným rozměrem.

Na závěr uvádím signatury dříve platné v archívech, což jistě přispěje v případě potřeby k identifikaci matrik.

U starých matrik (zvláště do r. 1650) jsem se snažil zachytit lokality aspoň tak, že jsem probral z matriky určitý větší počet stránek. Šlo mi o zjištění, jak velký byl farní obvod. Je jasné, že k tomu účelu se hodí jen matrika narozených, protože sezdaní mohou být i ze značně vzdálené obce (pravidlo, že se svatba koná v kostele fary, do níž náleží nevěsta) a u pohřbených obec není často vůbec zaznamenána. Kromě obcí vyskytujících se skoro pravidelně má jistě svou cenu i registrace obcí objevujících se jen ojediněle. Bylo by velmi vhodné rozepsat obce v matrikách oddaných - pomohlo by to velmi podstatně často obtížným rešerším - pro časovou náročnost je to však hudba budoucnosti. U starých matrik jsem zachycoval všechny lokality, i když šlo jen o mlýn nebo dvůr - je to významné pro topografii. Varianty starých jmen i německé názvy obcí budou v generálním rejstříku k matrikám. Je nutné upozornit, že u starých matrik je rozpis míst někdy nahrazen výčtem far zřízených až za Jozefa II. V takových případech platí obvykle rozsah farnosti v r. 1938, resp. v r. 1949.

Pokládám za potřebné připomenout, že tento inventář je dílo kolektivní, a to v tom smyslu, že se opírá o dílo předchozích inventarizátorů. Hodně času bylo sice

věnováno kontrole jejich práce, kontrola nemohla však obsáhnout všechny matriky. Proto v těchto případech jsem se musel spolehnout na správnost a přesnost práce svých předchůdců.

Není to sice obvyklé, ale jeden odstavec je třeba věnovat práci písařky. Její úkol při přepisování byl tentokrát velmi obtížný. Uspořádání inventáře se měnilo na základě připomínek třikrát, a to se projevilo na konceptu inventáře. Písařka musela proto věnovat zvýšenou pozornost jednotnosti inventáře po vnější stránce, její práce byla namáhavější a jiné povahy, než když má k dispozici koncept bez podstatných úprav. Proto je nutno práci písařky náležitě ocenit.

Vzhledem k dosavadním zkušenostem předpokládám, že se tento inventář opotřebuje asi během dvaceti let. Za tu dobu se v archívu nashromáždí tolik nových matrik, že po jejich zpracování bude možno dát přepsat nový inventář. A snad - i když to pokládám za málo pravděpodobné - budou tyto strojopisné inventáře nahrazeny ke konci této doby terminálovými informacemi čerpanými z datových bank, tedy zcela novou formou zpřístupnění našich archiválií.

Je zbytečné rozepisovat se o dějinách a významu matrik, je-li možno odkázat na početnou literaturu, zvláště velmi informativní články Eduarda Maura, uveřejněné ve Sborníku archivních prací roč. 20 (1970), č. 2 „Církevní matriky jako historický pramen (se zvláštním zřetelem k historické demografii)“ a v Historické demografii 3 (1967): „O počátcích a vývoji církevních matrik se zvláštním zřetelem k českých poměrům“.

Dr. Mojmír Švábenský
1982

Úvodní poznámka k okresům Blansko a Břeclav byla zařazena jako součást velkého úvodu k celé matriční sbírce. Ze ztrát evidovaných pro všechny tři okresy společně byly nalezeny tyto knihy. Nejstarší matrika oddaných a zemřelých pro Blansko (75) byla nalezena v SOkA Blansko v r. 2000, matrika pro Pozořice (1561) byla nalezena r. 2000 a v letech 2007 a 2013 byly ze SOkA Brno-venkov předány matriky Pravlova (1607 a 1623a) a Ořechova (1442). Již v 80. letech minulého století byl nalezen také rejstřík oddaných fary Borkovany (2354). Z okresu Břeclav, kde bylo evidováno nejvíce ztrát, se našla jen matrika narozených pro Nejdek (2894), v dalších případech byly ztráty matričními úřady potvrzeny. Mikrofilmy tak zcela či částečně nahrazují i nadále nezvěstné matriky pro Drnholec (2599), Horní Věstonice (2637), Ivaň (2683 a 2684) a matriky Milovic (2991, 2992, 2997 a 2998). Ztrátu nejstarší lanžhotské matriky nahradit nelze.

Do sbírky byla v roce 2002 nově vřazena nejstarší letovická úmrtní matrika (494a), která byla do té doby součástí rukopisné sbírky G 10 jako č. 628. Podobně sem byly vřazeny také nejstarší matriky ostrovačické fary (1530a, 1530b a 1530c), které byly do té doby uloženy ve fondu E 6, Benediktini Rajhrad. Následně byla ještě na ostrovačické faře nalezena v r. 2006 další matrika (1532), považovaná do té doby za ztracenou. Naposled v dubnu 2017 rozšířili sbírku matrik dva rejstříky k rajhradským matrikám (1716a a 1716b) předané benediktinským opatstvím, které byly dříve zcela neznámé.

Mgr. Jana Blažková
Brno 2017

Úvodní poznámka po více než třiceti letech

Když archivář PhDr. Mojmír Švábenský (18.5. 1924 Hodonín – 28.5.2002 Brno) psal v roce 1982 výše uvedenou předmluvu k právě dokončovanému prvnímu svazku nového inventáře Sbírký matrik SOA Brno (dnes MZA), předpověděl jeho platnost asi na dvacet let. Vyslovil též domněnku, že papírový inventář bude poté již nahrazen elektronickou databází. Snad ani on sám si tehdy nepřipouštěl, jak až neuvěřitelně přesný jeho odhad bude. Potřeba nového inventáře skutečně nastala již v roce 2002, tedy vzápětí po prvním větším svozu matrik provedeném od roku 1981. Na novou elektronickou podobu inventáře musela však Sbírký matrik čekat ještě dalších 15 let, a to i přesto, že už od roku 2007 jsou matriční knihy zveřejňovány na matričním webu Acta publica ([www. actapublica.eu](http://www.actapublica.eu)).

Historie přebírání matrik do MZA v letech 1982-2017

V období let 1982-2000 neprobíhalo přebírání matrik archivem pravidelně, protože tehdejší matriční předpisy určovaly, či spíše jen doporučovaly, předávat matriky k archivaci po uplynutí lhůty 80-100 let od posledního zápisu bez ohledu na druh matriční knihy. Proto byly v tomto období předávány jen ojedinělé svazky, a to vždy z iniciativy samotných matričních úřadů. Většinou se tak dalo při předávání matriční agendy jedné matrikářky druhé, tedy často při odchodu matrikářky do důchodu, nebo při změně rozsahu či zániku dosavadního matričního úřadu.

Zásadní změna v přebírání matrik archivem nastala, když dne 1. července 2001 vstoupil v platnost zákon č. 301/2000 o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů ze dne 2. srpna 2000, který mimo jiné nově definoval dobu uložení matričních knih u městských a obecních úřadů. Paragraf 23 uvedeného zákona stanovil, že matriky narozených budou předávány po uplynutí 100 let od posledního zápisu a matriky oddaných a zemřelých po uplynutí 75 let.

Archivní správa MV ČR informovala ředitele státních oblastních archivů a obou zemských archivů o předávání matrik již 26. ledna 2001 svým přípisem čj. AS/2-305/2001. Vlastní převzetí matrik se však uskutečnilo až na základě nařízení MV ČR ze dne 5. února 2001 čj. VS/2-60/30/2001, kterým byly vyzvány referáty vnitřních věcí okresních úřadů a odbory vnitřních věcí magistrátů měst Prahy, Brna, Ostravy a Plzně k soustředění matrik a k jejich předání regionálně příslušným archivům.

Zákonem stanovené lhůty pro předání matrik do archivů v praxi znamenaly, že předávací akce se v MZA týkala především matrik oddaných a zemřelých, protože matriky narozených do roku 1900 zde již až na výjimky uloženy byly. Jako hranice pro předání byl tehdy u knih oddaných a zemřelých stanoven rok 1925, ale některé okresy předaly matriční knihy i se značným časovým přesahem, jinde byl naopak jeden či dva roky přesahu důvodem k zatímnímu ponechání knih na matričním úřadě.

V našem archivu předcházelo předávání matrik rozeslání soupisů požadovaných matrik na okresní úřady již v první polovině března 2001. Tyto seznamy se staly obecným podkladem pro předání, a poté, co byly porovnány se skutečným stavem, mohly být učiněny i první opravy ve stávajícím inventáři dr. Švábenského.

Lhůta stanovená MV k předání matrik do archivu, tj. konec dubna 2001, nebyla a ani nemohla být, především z technických důvodů, okresními úřady dodržena, protože okresním úřadům bylo současně nařízeno zkontrolovat úplnost druhopisů

matrik s originály před jejich předáním. Teprve po takto provedené kontrole byly originály matrik předány našemu archivu a druhopisy nově vzniklým krajským úřadům a úřadům s rozšířenou působností. Ve stanovené lhůtě tak knihy předaly jen okresní úřady Vyškov a Žďár nad Sázavou. S výjimkou okresu Kroměříž, kde matriky předávaly jednotlivé městské a obecní úřady samostatně přímo do MZA, předávaly všechny ostatní okresy vždy jako celek prostřednictvím okresního úřadu.

Předání matrik proběhlo až na výjimky plynule, většina knih byla do archivu dodána během května až září 2001. Pouze ve dvou případech odmítly obce matriky okresnímu úřadu a našemu archivu vydat a učinily tak až po řadě urgencí ze strany obou institucí, v jednom případě až po zásahu příslušného odboru ministerstva vnitra. V obou případech se jednalo o neznalost tehdejších starostů, kteří se mylně domnívali, že matriky jsou majetkem obcí a odmítli je proto vydat. Celkem bylo nakonec do MZA předáno v průběhu roku 2001 celkem 922 svazků matrik. Pro takto převzaté matriky byl zhotoven v roce 2002 prozatímní inventární soupis, který využil čísel již rezervovaných pro matriky dr. Švábenským. K 31. prosinci 2002 tak čítala Sběrka matrik MZA více než 9. 100 svazků.

Po tomto velkém svozu matrik z r. 2001 se uskutečnil ještě jeden v roce 2006, ke kterému byl opět pořízen provizorní soupis matrik. Poté se již začalo od roku 2008 s pravidelným každoročním přebíráním matrik z matričních úřadů. Tyto každoroční přírůstky byly ale již pouze zaznamenávány do původního matričního inventáře formou poznámek.

Dalším velkým přírůstkem do matriční sbírky, který je třeba zmínit, bylo převzetí brněnských matrik z Archivu města Brna v prosinci 2004. Tehdy bylo předáno 553 svazků starých brněnských matrik, které byly zařazeny na konec stávající sbírky. Nový inventář k tomuto přírůstku pak vznikl v letech 2005-2006 a obsáhl v sobě i další větší přírůstek brněnských matrik převzatých v roce 2006 z ÚMČ Brno-střed.

Většina převzatých matrik byla do archivu předána vesměs v horším stavu, než se čekalo, a proto v budoucnu bude u většiny z nich nezbytný restaurátorský zásah. Jen ojediněle byly knihy na matričních úřadech opraveny či převázány, výjimkou byly jen matriky převzaté z AMB, které byly předány opravené a řada z nich i nově převázaná. Na vině značného poškození není jen časté užívání knih na úřadech, ale také kvalita papíru, který zvláště v novější době je velmi lámavý a jen obtížně opravitelný.

Již v roce 1996 začalo sice v archivu postupné systematické snímkování matrik a současné vyřazování originálů matričních knih z běžného půjčování ve studovně, ke značné nelibosti některých badatelů, ale postup byl tehdy velmi pomalý a počet studijních kopií velmi omezený. A byl to právě i špatný fyzický stav nově přebíraných knih, který proces jejich mikrosnímkování značně urychlil. V současné době mají tak již všechny knihy obsažené ve sbírce matrik svoji zajišťovací i studijní mikrofilmovou kopii a rovněž kopii digitální zveřejněnou na matričním webu actapublica.eu. Originály matrik již nejsou ve studovně předkládány a jsou postupně restaurovány. Také všechny každoroční přírůstky jsou průběžně mikrofilmovány, digitalizovány a zveřejňovány.

Ztráty a nálezy ve Sběrce matrik v období 1982-2017

Nálezy

V popisovaném období let 1982-2017 rozšířily matriční sbírku nejenom knihy předávané pravidelně v rámci skartačního řízení, pro které již byly ve stávajícím

inventáři rezervována čísla, ale objevily se nově také knihy evidované dr. Švábenským jako ztracené i knihy dosud zcela neznámé. Za jejich nalezení a předání našemu archivu patří dík nejenom všem pracovníkům matričních úřadů, všem kolegům archivářům, ale i duchovním správcům a soukromým badatelům. Některé nejvýznamnější nálezy je zde třeba zmínit.

Několik matrik zcela neznámých bylo „objeveno“ na samotných matričních úřadech. Jako jeden příklad za všechny je možno uvést samostatné matriky znojenské nemocnice z let 1891-1927 (E 67 č. 15060a a 15060b), které v původním soupise nebyly vůbec evidovány.

Několik matrik považovaných za nezvěstné bylo nalezeno v okresních archivech již při pořádání fondů farních úřadů. V roce 2000 tak byla objevena nejstarší matrika oddaných a zemřelých fary Blansko (E 67 č. 75), nebo jen o rok později v SOkA Třebíč matrika zemřelých pro část jinošovské farnosti (E 67 č. 10479). Ve spisovně tehdy rušeného Okresního úřadu v Třebíči se našla v roce 2001 samostatná matrika pro obec Rapotice, jinak součást fary Vysoké Popovice, která nám byla rovněž předána (E 67 č. 2117a).

V průběhu generální inventury prováděné v letech 2011-2012 a při následné další důkladné revizi fondů farních úřadů v okresních archivech, prováděných v souvislosti s navrácením majetku církvi, byly nalezeny další knihy. V roce 2012 se objevila řada dosud neevidovaných matričních rejstříků ve fondech SOkA Blansko, které byly předány a nově zaevidovány. Pracovníci SOkA Brno-venkov našli v březnu 2013 na faře v Pravlově léta nezvěstnou matriku z 18. století, která byla do té doby také považovaná za ztracenou (E 67 č. 1607), stejně jako pohřešovaný rejstřík zemřelých z téže fary (E 67 č. 1623a).

Díky nevšední vstřícnosti bývalých i současných duchovních správců, také naši sbírku třeba doplnila nejstarší matrika z fary Štípa (E 67 č. 4709), či opět nejstarší matrika fary Brumova nad Vláří (E 67 č. 4011), považovaná dokonce za spálenou. Obě byly nalezeny ve farních knihovnách a předány archivu v roce 2005. Již v roce 2000 nám byla takto předána farním úřadem také nejstarší matrika fary Hradčovice u Uhr. Brodu (E 67 č. 11536), opět považovaná za ztracenou. Rovněž na faře byla nalezena v březnu 2006 jedna ze starších matrik fary Ostrovačice (E 67 č. 1532). V roce 2009 byly do sbírky vřazeny matriky zemřelých z brněnské nemocnice alžbětinek (E 67 č. 17440, 17440a, 17440c) nalezené mezi písemnostmi řádu a do té doby neznámé. Také zcela posledním přírůstkem, který je třeba zde zmínit, jsou dva rejstříky k rajhradským matrikám (E 67 č. 1716a a 1716b), které byly do archivu předány v dubnu 2017 benediktinským opatstvím v Rajhradě. Rovněž jejich existence nebyla v minulosti známa.

Zcela mimořádný pak byl nález staré matriky bývalého nedvědického záduší na půdě doubravnického kostela v listopadu 2004, která nebyla do té doby známa ani z literatury. Na její nález nás upozornil a knihu nám předal dlouholetý badatel našeho archivu a vlastivědný pracovník pan Miroslav Cecava. Matrika bylo uložena do sbírky jako č. 15530a.

Na základě upozornění dalšího z našich badatelů dnes také víme, že matriky pro obce Ruprechtov a Podomí (fara Krásensko), které byly rovněž považovány za zničené za války, existují. Matriky však nebyly přes několikerou urgenci do sbírky předány a zůstávají tak stále uložené ve Státním okresním archivu ve Vyškově.

Matriční sbírka byla v uplynulém období rozšířena i přeřazením některých knih z jiných archivních fondů. Ze Sbírký rukopisů MZA (G 10) byla do sbírky matrik přidána v roce 2002 nejstarší úmrtní letovická matrika (E 67 č. 494a, dříve G 10 č. 628). Podobně byly do sbírky vřazeny i dvě nejstarší matriky z ostrovačické fary (E

67 č. 1530a 1530b, dříve E 6 sign. Bd 41 a 42) uložené původně ve fondu benediktinského kláštera v Rajhradě.

Ztráty

Bohužel i nadále zůstává řada knih ztracená či nezvěstná nebo nedostupná, pro neochotu či neznalost vlastníka knihu předat.

U řady ztrát jde již s určitostí o ztráty definitivní, příkladem mohou být třeba za války spálené matriky Strachotína či Milovic na Břeclavsku. Podobný osud měla patrně i matrika oddaných fary Horní Věstonice (E 67 rezervované číslo 2637) Za jednu z největších ztrát je možno považovat i dlouhodobě nezvěstné nejstarší matriky zemřelých z fary sv. Jakuba v Brně, ale stejně tak ztracené nejstarší matriky fary Vranov nad Dyjí. Nejstarší matriky Stálek na Znojemsku byly po válce dány snad z neznalosti do sběru, ale podle ústního sdělení soukromého genealoga z r. 2002 jsou údajně některé z nich v držení soukromé osoby.

Za nenávratně ztracené je již třeba asi považovat v řadě případů i matriky tzv. stavovských úředníků nejen ze Znojemska, ale i z Kroměříže, Zlína či Třebíče, které byly koncem války odvezeny neznámo kam, nebo přímo zničeny. Zde je ztráta o to citelnější, že spolu s originály byly zpravidla zničeny i jejich opisy, takže zápisy v nich nelze v řadě případů ničím nahradit.

Řada ztrát je také čistě novodobá, pohřešují se mnohé matriky, které ještě v době soupisu starého matričního inventáře, tedy v 80. letech 20. století na matričních úřadech byly, ale když bylo žádáno o dvacet let později jejich předání, úřady je udaly jako ztracené. Týká se to nejen uvedených matrik stavovských úředníků, ale i řady zvláště tzv. civilních matrik. Zde lze ztrátu přičíst malé frekvenci jejich využívání na matričních úřadech a často také jejich malým rozměrům (jednalo se v řadě případů o papírové sešity v měkkých deskách). I v těchto případech bývá problém zápisy v nich nahradit, protože i zde je nezvěstná kromě originálů i řada druhopisů. Jen v ojedinělých případech lze takovou ztrátu nahradit alespoň částečně, jako třeba v případě ztracené nejstarší civilní matriky úmrtí pro Třebíč, která byla matrikou městského úřadu znovuvytvorena na základě zápisů ze hřbitovní knihy (E 67 č. 11184).

Po tzv. nezvěstných matrikách bylo pátráno již od 50. let minulého století s větším či menším úspěchem. V pátrání po nepředaných matrikách pokračoval i dr. Švábenský, když sbírku matrik zpracovával. I v současné době se v pátráních pokračuje, často je ale pouze potvrzen stávající stav. Nezbyvá tak, než opět jen vyslovit přání, že alespoň některé z takovýchto „ztrát“ se jednoho dne přece jen do sbírky matrik dostanou. Příklady uvedené v předchozí kapitole jsou toho dokladem.

Specifickým případem jsou matriky sice známé a existující, ale nepředané pro neochotu jejich držitele. Kromě již zmíněných matrik fary Stálky na Znojemsku se jedná třeba o matriky pro obec Uhřice (fara Dambořice, rezervovaná č. 5207 a 5214), které nám odmítl vydat farní úřad v Dambořicích či starou mutěnickou matriku, která rovněž přes veškerou snahu nebyla předána. O matrikách fary Krásensko je zmínka v předchozím odstavci.

Technická stránka přepisu inventáře

Práce na přepisu inventáře do elektronické podoby v únoru 2016 zahájila externí pracovnice archivu paní Mgr. Jana Antlová, která během roku 2016 přepsala stávající inventáře matrik pro okresy Blansko až Vyškov a doplnila do nich rovněž informace z

obou prozatímních inventárních soupisů dodatků z let 2002 a 2006. Na její práci navázala pak od února 2017 kolegyně paní Alena Musilová, která dopsala stejným způsobem zbývající svazky, všechny úvody k inventářům a rovněž všechny matriky převzaté do MZA v roce 2017. Všechny přepsané svazky nově prostránkovala, sjednotila jejich grafickou podobu pro potřebu tisku, opravila řadu písáškých chyb a upozornila na některé nepřesnosti či nejasnosti textu. Za to, i za nekonečnou trpělivost při neustálých opravách a úpravách textu, jí proto právem patří velký dík.

V průběhu přepisování byly opraveny nalezené nepřesnosti či chyby a nově doplněny některé zpřesňující informace v záhlaví jednotlivých far. Některé matriky byly podrobněji rozepsány, byly doplněny poznámky o vyfaření jednotlivých obcí, a kde to bylo možné, byly i zpřesněny údaje o současném uložení matrik na matričních úřadech.

Úvodní poznámka

Stávající úvod k inventáři dr. Švábenského byl doslovně opsán, stejně tak jako dobové úvody k jednotlivým okresům. Na jejich konci jsou potom krátké poznámky, které se týkají výhradně informací o nalezení dříve nezvěstných knih, případně o jejich nahrazení mikrofilmovou kopií z matričních druhopisů tam, kde to bylo možné.

Řazení okresů

Při přepisování bylo ponecháno původní abecední řazení okresů, třebaže už neodpovídá současné správní situaci (Gottwaldov se vrátil ke svému historickému názvu Zlín, měl by tedy podle logiky být zařazen skoro na konec inventáře, matriky města Brna jsou zase uvedeny na konci sbírky, protože se jedná o novější přírůstek). To vše proto, aby prozatím nebyla rušena souvislá číselná řada matrik, ale v budoucnu bude jistě třeba zachování tohoto uspořádání ještě uvážit.

Jednotlivé svazky

Nové inventáře jsou vytištěny tak, aby každý okres měl samostatný svazek, což je jediná viditelnější změna proti minulosti, kdy byly některé okresy svázané po dvou do jednoho svazku. Protože dobové úvody dr. Švábenského k těmto inventářům byly v některých případech psány společně vždy pro dva okresy a jejich rozdělení by bylo v řadě případů na úkor logiky textu, byl tento stav ponechán a úvodní poznámky se tak nacházejí vždy u prvního z okresů. V dalších inventářích bez úvodní poznámky je vždy uveden odkaz, kde tento úvodní text hledat. Poznámky k jednotlivým matrikám jsou nově uvedeny na konci inventáře.

Poznámky k jednotlivým matrikám

Informace o jazyku matriky, počtu stran, poškození, vazbě či rozměrech knihy jsou uvedeny formou poznámek na konci jednotlivých svazků. I to je drobná změna oproti starým inventářům. Poznámky uvádějí také do dnešního dne známé chybějící či zpřeházené listy, dobové poznámky, je zde také uvedeno, že příslušná matrika stále chybí nebo naopak, že byla nalezena. U chybějících matrik je také uvedeno, zda lze ztrátu nahradit z matričního opisu.

Řazení matrik, zvláště přírůstků

Pro nově přebírané matriky jsou využívána čísla rezervovaná pro ně již ve starých inventářích. Za uplynulých třicet let však nebývale vzrostl také počet knih

označených „z nouze“ číslicemi s doplňujícím písmenem „a“ a „b“, vzácně až „j“. Jsou tak označeny matriky (a častěji rejstříky k nim), pro které nebylo ve stávajícím inventáři rezervováno pořadové číslo, tedy matriky před třiceti lety ještě neznámé. Toto ne zcela ideální značení bylo zvoleno opět jen proto, aby bylo možné knihy vřadit na to místo ve sbírce, kam logicky patří a nebylo zbytečně rušeno stávající uspořádání inventáře. Při přebírání matrik bylo ale také zjištěno, že řada rezervovaných čísel zůstane v budoucnu neobsazena, protože některé matriky, evidované dosud jako samostatné svazky, jsou ve skutečnosti svazkem jedním.

Informace o matričních úřadech

U matrik dosud uložených na matričních úřadech byly oproti původnímu inventáři opraveny někdejší názvy matričních úřadů podle současnosti, tedy místo MěNV (Městský národní výbor) je dnes uvedeno MÚ (Městský úřad) a podobně MNV (Místní národní výbor) je opraveno na OÚ (Obecní úřad). Pokud některá z obcí získala nově status města či jí byl navrácen historický titul „městys“, byla i tato skutečnost v textu opravena. Tam, kde bylo možné ověřit platnost stávajícího matričního obvodu, je jeho název psán běžným písmem. Naproti tomu kurzívou jsou psána neověřená matriční střediska. Zde je třeba, aby si případný zájemce o matriku tam uloženou pravdivost údaje sám na místě ověřil.

Místo doslovu

Tento inventář po obsahové stránce bude třeba doplnit či spíše zásadně přepracovat určitě po roce 2026, kdy budou do sbírky převzaty všechny knihy oddaných a zemřelých vedené do roku 1949. Definitivní podobu může sbírka dostat až po 2050, kdy se definitivně uzavře. Poté bude již nezbytně nutné vypracovat také nový inventář.

Na závěr lze snad ještě uvést, že ke dni 30. 6. 2017 čítá Sbírka matrik MZA celkem 10972 svazků matrik a matričních rejstříků.

V roce 2018 byly převzaty další matriční přírůstky, které jsou v inventářích také uvedeny.

Inventáře na Acta publica budou průběžně aktualizovány vždy k 30. červnu každého roku.